

ЛЕОНИД ЛЕНЧ ЕДИНСТВЕН СВИДЕТЕЛ

Превод от руски: София Бранц, 1980

chitanka.info

Влезе жена му и нерешително каза:

— Инокеша, извинявай, но... много настойчиво те търси Комов!

Доедаев, Инокентий Сергеевич, критик, стана от бюрото и с израз на морно страдание върху благообразното си лице с тънки устни отиде в другата стая, където се намираше „врагът на човешкия род“ — така Доедаев наричаше телефона.

Критикът взе слушалката и каза сдържано и с достойнство:

— Слушам ви, Павел Петрович!

В слушалката веднага зачурулика сочният баритон на Комов, редактора на списание „Звено“:

— Здравсти, Инокентий Сергеевич! Пратих ви по куриера пиесата на младия писател Гуриев „Прелом“. Излязла е в отделно издание. Трябва спешно да се публикува отзив в списанието. Чели ли сте „Прелом“?

— Не!

— Прочетете я и... дайте оценка!...

Сърцето на критика неприятно трепна. Защо така спешно? И то за млад писател? И защо точно той, Доедаев, да дава оценка?

Инокентий Сергеевич заразпитва внимателно:

— Ами... кой го е чел този „Прелом“?

— Народът, Инокентий Сергеевич! Читателите!

— Ами... другарите... и те ли са го чели?

— Кои другари?

— Да речем, нашите, от редакцията. Василий Павлович чел ли го е?

— Не знам. В командировка е.

— А, да, да. А Фьодор Романович?

— Той е на почивка.

— А играла ли се е някъде тази пиеса?

— Май че не.

— А вие, Павел Петрович, прочетохте ли я?

— Аз я прочетох. Но ми е интересно да чуя вашето мнение. Нали вие сте майсторът на точната — редакторът се изхили ласкаво, — безопасна оценка. Тогава вие ще кажете!

Майсторът на безопасната оценка погледна в огледалото лицето си, сега вече съвсем огорчено и увиснало надолу, преглътна внезапно избилата слюнка и изстена в слушалката:

— Освободете ме, Павел Петрович. Май се разболявам от грип. Няма да мога!...

Но да се отърве човек от Комов, не беше лесна работа.

— Всички сме болни от грип! — отново зачурулика в слушалката жизнерадостният му баритон. — На мен ми минава, вас ви хваща. Не признавам никакви откази. Куриерката ще бъде у вас всеки момент. Прочитате и веднага сядате да пишете! Дочуване!

Още първите картини на „Прелом“ (пиесата беше из селския живот) смаяха Доедаев и дори малко го уплашиха. Имаше нещо необичайно, странно вълнуващо в произведението на младия писател. То не приличаше на онези гладки, равни като добре рендосана дъска пиеси, повести и разкази, които често му се налагаше да чете и за които — с такава изящна лекота! — пишеше статии и рецензии досущ като счетоводителски отчети: недостатъци еди-колко си, достоинства еди-колко си, салдото в полза на писателя Н. Но понякога салдото не беше в полза на писателя Н. и тогава Доедаев с пристойно прискърбие уведомяваше за случая широките читателски маси.

Сега обаче пред очите на критика минаваше самият живот с цялото му сложно опияняващо своеобразие. Героите на „Прелом“ се трудеха, страдаха, обичаха се, караха се и се помиряваха; положителните персонажи допускаха грешки и — представете си! — не можеха веднага да проумеят, че са сбъркали, ами упорстваха в заблудата си; отрицателните не отстъпваха пътя на положителните леко и покорно, не, те влизаха в конфликт с тях, бореа се срещу тях; колкото до местните ръководители, те понякога — о, ужас! — вземаха неправилни решения и отрицателните се възползваха от тях в борбата си с положителните.

Сега се налагаше критикът Доедаев, майсторът на точната, безопасна оценка, да си каже думата за подобна пиеса. Доста трудна работа, още повече че авторът ѝ не принадлежеше към категорията на маститите писатели, окичени с лаври.

След като прочете пиесата, Инокентий Сергеевич преди всичко започна онова, което наричаше „оперативно разузнаване“: взе да се обажда на някои критици, негови познати и приятели, за да разбере какво мислят за пиесата на Гуриев. Стар и изпитан прийом, верен.

Но резултатите не му донесоха утеха. Един от критиците каза, че не бил чел „Прелом“, но по разпуснатия му тон Инокентий Сергеевич

разбра, че критикът лъже; друг си призна, че я е чел, и дори загадъчно додаде: „От костеливите орехчета е, ще знаете!“, след което хитро промени темата на разговора, а когато Доедаев опита отново да заговори за „Прелома“, онзи повтори: „Да, да, костеливо орехче, костеливо“ и отново обърна разговора. И така оперативното разузнаване не постигна нищо. Колкото до Комов, той беше заминал на вилата, там да работи, и чрез секретарката беше предал на Инокентий Сергеевич, че се връща след четири дни и моли рецензията да бъде готова дотогава.

След двудневно тегло на третия ден вечерта Доедаев седна да пише рецензията. Над бюрото му, сякаш за да го осенява, висеше голям портрет на Белински. Доедаев заобмисля бъдещата си статия. Най-важното е да напишеш първото изречение, после само ще тръгне...

Мина цял час, но от рецензията нищо не излизаше. За „Прелом“ не можеше да се пише в обичайния доедаевски изплъзващ се стил: нито „да“, нито „не“. За пиесата на Гуриев следваше да се пише също така страстно, както беше написана самата пиеса. „Да“-то на критика трябваше да звучи точно толкова убедено и пламенно, колкото и неговото „не“. Доедаев разбираше всичко това и собственото му безсилие го ядосваше и го мъчеше. Той извика жена си и я помоли за силен чай.

Жена му ласкаво го попита:

— Трудно ли е, Инокеша?

— Ох, трудно е, Настася!...

— Но нали казваше, че пиесата е остра. Тогава оцени я... от гледна точка на нашия съветски живот, който... Защо така ме гледаш?

— Какво общо има животът?

Чаят бе изпит, но работата не помръдваше.

Критикът се беше объркал. Онова, което трябваше да оцени, не се вместише върху слабите и тесни лавички на представите му за живота. Освен объркването го обзе и чувството за някакъв странен яд. Ох, този млад Гуриев с проклетия му „Прелом“! Толкова добре вървеше всичко, толкова удобно, уютно, безконфликтно и сега — на ти! — изневиделица да възникне такъв неприятен конфликт! И то заради кого? Заради този никому непознат Гуриев. Че той явно атакува безоблачното доедаевско благодушно съществуване.

Колкото повече размишляваше Доедаев, толкова повече се нервираще. И внезапно всичко му стана ясно: онова, за което пише Гуриев, не е типично. За такива факти може и трябва да се пише, но в най-добрия случай докладни записки и с надпис отгоре в десния ъгъл: „Секретно“. И непременно с точно цитиране на имена и презимена. Но писателят не е инспектор, не е специален пълномощник. Това е!...

Доедаев дори не забеляза как перото му се топна в мастилницата и бързо се плъзна по хартията. Обзе го вдъхновение. Патетичните възклицателни знаци в ръкописа му се издигаха като предупредителни стълбове, многозначителните му многоточия стряскащо предупреждаваха и пресичаха... Доедаев обвиняваше младия писател, че... не познавал живота и дори клеветял действителността! Глаголи като „извращава“, „опошлява“, „изопачава“ и „невярно пречупва“ направо се лееха от перото му.

Късно привърши с писането и спа тревожен, лош сън. На сутринта жена му донесе вестниците и му каза, че куриерката от „Звено“ е дошла вече и чака в антрето. Инокентий Сергеевич нареди да се даде ръкописа на посланичката на Комов, после отвори вестника и... моментално съзря на втора страница в подлистника статията на известен критик за пиесата „Прелом“ на младия писател Гуриев. Опитното око на Доедаев веднага видя епитетите „талантлива“, „остра“, „свежа“, „жизнена“. Майсторът на точната, безопасната оценка почувства лоша тръпка в цялото си тяло. Но веднага се стегна и както беше по бельо и бос (както се казва, сега не му беше до панталони), изскочи в антрето.

— Къде е тя?! — изкрещя той така отчаян, че жена му пребледня и се хвана за главата.

— Божичко! Коя, Инокеша?

— Куриерката!

— Отиде си!

— Върни я!

Провървя му. Куриерката се беше заприказвала долу с портиерката и успяха да я върнат. Инокентий Сергеевич си прибра творбата и ѝ нареди да предаде на Комов, че ще изпрати статията след около три часа — имал да допише нещо. Закуси набързо, успокои се („Размина се! В края на краищата няма нищо страшно, статията само беше написана, не е публикувана! Но... щяха да започнат едни

приказки, едни клюки. И как ли щяха да реагират... от Съюза на писателите? Ами в секретариата? В секциите и подсекциите? В комисиите и подкомисиите?... А и Комов би се постарал да превърне това произшествие в хумореска... С една дума, добро е онова, което добре свършва.“) и отново се настани на бюрото да пише нова рецензия за „Прелом“.

Но — чудна работа! — статията пак не вървеше. Би трябвало сега, когато всичко е ясно вече, за него да не представлява никаква трудност да я напише. Ама на, по дяволите! — статията не вървеше. Нещо му пречеше на Доедаев, нещо го притесняваше, възпираше ръката му. И той не можа да разбере какво му пречи, докато не вдигна очи и не трепна, срещнал погледа на Белински. Дори тук, на фотографията, лицето на Белински го смая с израза си на жлъч и скръб. Стори му се, че Висарион Григориевич го гледа с презрение. Инокентий Сергеевич се разстрои.

Облече се и излезе малко да се освежи и да се разсее. Краката му сами го поведоха към редакцията на „Звено“.

В редакцията се чуваше многогласен шум, всички приказваха само за „Прелом“ и за статията във вестника.

Насреща му изскочи младият критик Назаров, човек пламенен, драка и дори малко възторжен. Доедаев не го обичаше и зад гърба го наричаше „Бичето“.

— Четохте ли, Инокентий Сергеевич? Какво ще кажете по този повод?

— Ами аз го казах вече! — отвърна му Доедаев с приятна усмивка, докато се опитваше внимателно да си издърпа ръкава от вкопчените пръсти на Бичето. — Днес сутринта завърших една статия за „Прелом“ по поръчение на Павел Петрович. Отварям вестника... пълно съвпадение на оценките.

— Конгениалност?

— Точно така!...

Присмехулно недоверчивият израз на лицето на младия критик не му хареса. Той любезно, макар и малко иронично, се поклони на Назаров и побърза да се отърве от него.

Вече съвсем успокоен, солиден, с благообразно лице с тънки устни, със застинала приятна умислена полуусмивка, той плавно минаваше из редакционните стаи, слушаше приказките, вмъкваше по

някоя забележка и се шегуваше много мило. Отново беше станал самият той.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.